

УДК 378.011.3-051:784.9

О. А. Мамикіна

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

ORCID ID 0000-0002-8603-2569

DOI 10.24139/978-617-7487-53-0/2019-01-02/201-210

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ЕСТРАДНОГО СПІВУ

У статті відображено зміст і компонентну структуру виконавської майстерності майбутніх учителів музики в контексті навчання естрадного співу. Автором висвітлена актуальність і специфіка вокально-естрадної підготовки студентів з урахуванням педагогічного аспекту навчання. На основі узагальнення теоретичних концепцій обґрунтовано перелік методологічних підходів, орієнтація на які в процесі вокальної підготовки майбутніх фахівців буде сприяти ефективному формуванню їхньої виконавської майстерності.

***Ключові слова:** виконавська майстерність, вокальна підготовка, естрадний спів, фахова підготовка вчителя музики, науковий підхід, акмеологічний підхід, художньо-комунікативний підхід, інтегративний підхід.*

Постановка проблеми. В умовах сьогодення, в період трансформації та активної переорієнтації всіх без виключення сфер суспільного життя, великого значення набуває проблема розвитку й реалізації культурного та творчого потенціалу людини. Відповідно до таких обставин, удосконалення фахової підготовки майбутніх учителів музики є об'єктивною вимогою та закономірністю розвитку суспільства й системи мистецької освіти в цілому, як галузі, яка безпосередньо впливає та культурне становлення нації.

Особлива роль мистецтва в сучасному суспільстві зумовлюється новою освітньою парадигмою, що визначає нові підходи до розробки й удосконалення мистецьких педагогічних технологій. За таких умов, безперечно, відбувається зміна парадигми теоретичних і методичних засад співу як ключового та вельми популярного елемента сучасного мистецтва й культурного напрямку. Відповідно, підвищуються вимоги до майбутніх учителів музичного мистецтва, для яких переважним стає значення рівня їхньої виконавської майстерності.

Значної актуальності набуває модернізація мистецької педагогіки, зміст якої має будуватися на основі інтеграції традиційних концепцій і сучасної методології. Поза уваги не може залишатися естрадний спів як соціально популярний вид мистецтва та актуальне художнє явище, адже інтерес до нього відображує художньо-естетичні потреби соціуму.

Навчання естрадного співу відбувається на всіх рівнях мистецької освіти, включає в себе велику кількість напрямів і сфер музикування й дає змогу набути сучасну професію, пов'язану зі сценічними виступами та мас-медіа. Зараз існує думка, що постановка голосу є універсальною як для академічного, так і для естрадного співу, однак практика показує значні відмінності та специфічні особливості, якими відрізняється естрадний спів, і, відповідно, технологія його викладання.

Аналіз актуальних досліджень. Теорія музичного виконавства займає своє особливе місце в охопленні цілої низки складних проблем, вирішення яких вимагає різних наукових підходів і спільних зусиль спеціалістів у галузі естетики, психології, педагогіки, музикознавства. Проблематика вокального розвитку та співацької культури розроблялася такими науковцями, як: Л. Дмитрієв, Н. Гребенюк, Р. Юссон, О. Стахевич, Ю. Юцевич та ін. Також значна увага приділялася процесу розвитку співацького голосу, чому присвячено праці таких відомих дослідників, як Г. Стулова, Н. Ветлугіна, О. Малініна, О. Лебедева, І. Левідов та ін. Психологічні аспекти, які мають значення в процесі вокального виховання дітей та юнацтва, досліджено в працях Ф. Гоноболіна, В. Кутішенко, С. Рубінштейна та інших.

Учені-педагоги приділяли значної уваги науковому обґрунтуванню методологічних аспектів вокальної підготовки дітей і студентів, що викладено в дослідженнях В. Багадурова, Л. Венгрус, Д. Огороднова, Н. Орлової, В. Шацької та ін. Проблема вокальної підготовки, зокрема формування виконавської майстерності вокаліста – майбутнього вчителя музичного мистецтва, – викликала інтерес таких учених, як: Л. Арчажникова, А. Зайцева, О. Олексюк, О. Ростовський, О. Щолокова та ін. Також, у контексті теми дослідження, актуальними й важливими є роботи таких авторів, як Н. Дрожжина, С. Клітін, Дж. Коллієр, Е. Кунін, У. Сарджент та ін., наукові доробки яких були присвячені викладанню естрадного співу.

Виконавська майстерність (у педагогічному аспекті) розглядається в сучасних дослідженнях як «вияв найвищої форми професійної активності викладача вокалу в його здатності реалізувати власний творчий потенціал і художньо-комунікативну компетентність на підставі актуалізації системи гуманістичних цінностей (Тао Жуй, 2018). І. Швець підкреслює, що опанування основ естрадного співу є виразом актуальної потреби розвитку сучасної мистецько-педагогічної системи, а вокальна підготовка майбутнього вчителя музики переходить від епізодичного використання естрадного репертуару до системного проектування окремої фахової траєкторії (Швець, 2014).

У дослідженнях І. Бобула зазначається, що естрадне вокальне виконавство займає окреме особливе місце в житті кожної людини завдяки здатності активізувати свідомість. Адже жанр естрадної пісні відповідає сучасній дійсності та життєвим реаліям, використовує високі етичні

мотиви, розв'язує відображені життєві проблеми засобами художньої об'єктивації (Бобул, 2017).

Основним завданням естрадного співака Г. Китайгородська визначає пошук суб'єктом власного оригінального звуку, характерної, унікальної, легко впізнаної манери вокальної та невербальної експресії, а також сценічного образу (Китайгородська, 2015). Узагальнення наукових праць із проблеми дослідження показав, що усвідомлення специфіки фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва вимагає ретельного обґрунтування методологічних аспектів формування виконавської майстерності студентів. Відповідно визначається **мета статті**: наукове обґрунтування методологічних підходів до формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва з урахуванням специфіки навчання естрадного співу.

Методи дослідження: аналіз, синтез, екстраполяція, узагальнення, систематизація.

Виклад основного матеріалу. У широкому сенсі виконавська майстерність ототожнюється з мистецтвом, адже її характеристиками є високий рівень творчої самореалізації виконавця, унікальність, зумовлена ступенем особистісного втілення виконавцем закладеного автором змісту, неповторність, основана на сформованому виконавському стилі музиканта. Отже, музикант зі сформованою виконавською майстерністю стає впізнаваним, відрізняється від інших виконавців, насамперед високим рівнем виконавської культури, усвідомленості, натхненням і артистизмом. Крім того, вказується, що однією з визначних характеристик виконавської майстерності є наявність стійкої позитивної мотивації до виконавської діяльності, до професійного самовдосконалення та творчої самореалізації (Прохорова, 2006).

Узагальнюючи різні визначення та професійних досвід, вважаємо доцільним визначити виконавську майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі навчання естрадного співу як інтегральну професійно-особистісну якість, що характеризується високим рівнем виконавської діяльності, зумовлює готовність до глибокого й особистісного осягнення та інтерпретації музичного твору й закладеного в нього художньо-образного змісту, а також його особистісно-творче, неповторне, артистичне, технічно досконале виконання твору за умовою використання специфічних засобів виразності, характерних для естрадного виконавства.

Вокально-виконавська майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва вимагає ретельного вивчення й цілеспрямованого, поетапного формування, з урахуванням вирішення проблем активізації в студентів інтересу до вокального виконавства, розвитку їхніх вокальних здібностей, розширення мистецького світогляду, розвитку емоційної культури, що також необхідно для фахівця мистецько-педагогічної галузі (Лін Сяо, 2014).

Виконавська майстерність є складним інтегральним феноменом, який включає в себе чотири взаємопов'язаних структурних компоненти: мотиваційний, когнітивно-технологічний, операційно-творчий та рефлексивний.

Мотиваційний компонент виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва зумовлює (на основі усвідомленого інтересу й позитивного ставлення до естрадно-вокального виконавства) постановку цілей студентом, які включають у себе професійне самовдосконалення, розвиток професійних умінь і якостей, планування власного професійного зростання, що, у свою чергу, зумовлює успішне протікання фахової підготовки студента.

Когнітивно-технологічний компонент зумовлює цілеспрямоване набуття й поглиблення загальнокультурних, мистецьких, педагогічних знань щодо постановки голосу, формування вокальних умінь і навичок, знання психолого-педагогічних закономірностей впливу мистецтва на художньо-естетичний розвиток особистості, свідоме володіння технологією естрадного співу та специфікою естрадного саунду, здатність інтегрувати здобуті знання в практичній педагогічній і виконавській діяльності, готовність впроваджувати у власну вокальну діяльність інноваційні технології естрадного вокального виконавства.

Операційно-творчий компонент виконавської майстерності дозволяє реалізовувати на практиці набуті знання й уміння, задовольняти внутрішню потребу студента у творчій самореалізації та самоактуалізації в процесі естрадно-вокального виконавства.

Рефлексивний компонент виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі навчання естрадного співу зумовлюється тим, що музично-виконавська діяльність має постійно оцінюватися суб'єктом, зіставлятися з певними еталонами, аналізуватися на предмет відповідності емоційно-образному змісту музичного твору. І від адекватності й усвідомленості рефлексивної оцінки залежить ефективність його фахової підготовки в цілому. Отже, кожен з означених компонентів поєднує певні якості, знання, здібності, уміння майбутнього вчителя музичного мистецтва та елементи вокально-естрадної підготовки у складну систему, з якої неможливо виключити жодної зі складових.

Методологія покликана сприяти вивченню тих чи інших наукових явищ і має на меті, серед іншого, розробку наукових підходів до досліджуваної проблеми. Науковий підхід доцільно розглядати як особливий спосіб пізнання об'єктивної реальності та стратегію мислення, яка реалізується на основі наукового дослідження, через опанування високим рівнем знання й ураховує професійне спрямування й цілісність сприймання наукової галузі. Визначення наукового підходу в якості обґрунтування ракурсу пізнання проблематики досліджуваного феномену дає змогу визначити стратегію її вивчення, виокремити ракурс аналізу, спрогнозувати ймовірність отримання об'єктивного результату.

О. Отич зазначає, що сучасні педагогічні дослідження оперують великою кількістю наукових підходів – як універсальних традиційних, так і специфічних. Вони дозволяють досліджувати педагогічні явища з рівних ракурсів, спираючись на методологічні положення кожного з підходів (Отич, 2010). Доцільними та вагомими в контексті нашого дослідження ми вважаємо такі наукові **підходи**: акмеологічний, художньо-комунікативний та інтегративний. Розглянемо докладніше кожний із виокремлених наукових підходів.

Акмеологічний підхід ґрунтується на розумінні сутності поняття «акме» – вершини, вищого ступеню (сили, фізичного, розумового або фахового розвитку тощо). Це може бути вершина зрілості або вершина професійної реалізації суб'єкта. Означена концепція досліджувалася багатьма вченими (А. Деркач, Н. Кузьміна, С. Пожарський та ін.) і є визначною в контексті розуміння професійної освіти, адже акмеологічний підхід дозволяє вивчати підготовку фахівця як його шлях до професійної досконалості.

Акмеологія – це наука міждисциплінарна, яка вивчає фактори досягнення вершин фахового рівня та творчої реалізації індивіда. Акмеологія, вказує В. Федоришин, зумовлює зміну парадигми в розвитку цілої низки наук, адже під впливом акмеологічного підходу в соціальній практиці людина розглядається вже не як похідна суспільних явищ, а як суб'єкт, який вирішує проблеми, що виникають (Федоришин, 2012).

Вокальна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва, яка ґрунтується на засадах акмеологічного підходу, створює теоретичне та практичне підґрунтя для послідовного цілеспрямованого й безперервного розвитку студента як артиста і як педагога, як особистості й фахівця. Робота вокаліста на сцені, пошук нових шляхів репрезентації себе через мистецтво естрадного співу, підвищення значимості мистецької освіти через залучення дітей до занять естрадним співом через власний приклад обов'язково вимагають невинного стремління особистості до власної професійної вершини. Акмеологічний підхід до навчання естрадного співу активізує самооцінку студента, актуалізує його потребу у творчій самореалізації в галузі обраного фаху, допомагає будувати стратегію саморозвитку з урахуванням усіх особистісних і професійних якостей. На практиці акмеологічний підхід реалізується через створення проблемних педагогічних ситуацій, конструювання індивідуальних, варіативних особистісно-професійних траєкторій, залучення до активної, внутрішньо вмотивованої творчості.

Художньо-комунікативний підхід є надзвичайно важливим у контексті будь-якого напрямку мистецької освіти. Адже досягнення твору мистецтва, усвідомлення його художнього змісту, трансляція його образно-семантичного наповнення (у разі інтерпретаційної або педагогічної діяльності) відбувається на основі художньої комунікації. Така комунікація ґрунтується на розумінні власних почуттів, рефлексії

власних психічних процесів під впливом музичного твору, аналізі та регуляції власного художньо-емоційного впливу на слухачів або учнів. Означений підхід передбачає свідомий пошук власних художніх смислів та цінностей на основі переживання змісту, закладеного в естрадну пісню (Зайцева, 2016). Адже відомо, що емоційний відгук на естрадну пісню (як представника певного виду побутового жанру) виникає завдяки актуалізації (частіше підсвідомої) певних аспектів емоційного досвіду особистості.

На практиці художньо-комунікативний підхід реалізується через узгодження педагогічного впливу з емоційно-символічним наповненням музичного твору та емоційним сприйманням студента. Процес осягнення музичного твору (як змістового, так і виконавського) розуміється як процес комунікативної взаємодії, у межах якої музика впливає на студента як виконавця, а він впливає на музику, інтерпретуючи її в переломленні через призму власного розуміння й емоційного досвіду.

Інтегративний підхід в освіті передбачає побудову змісту дисципліни (або певної освітньої галузі) у формі дидактичної моделі, яка формується на основі теоретично обґрунтованої інтеграції (тобто поєднання) знань із різних дисциплін і галузей, а сам педагогічний процес на практиці відбувається за допомогою інтеграції різних форм і методів (Левківська, 2010). Під впливом інтегративного підходу окремі елементи освітнього процесу поєднуються в цілісну систему, яка функціонує завдяки взаємодоповнюючим зв'язкам. Екстраполюючи положення й теоретичні засади інтегративного підходу на закономірності формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання естрадного співу, зазначимо, що важливим аспектом стає зближення теоретичного навчання й практики вокальної підготовки, а також поєднання фахового розвитку студента з особистісним.

На практиці інтегративний підхід до вокальної підготовки студентів реалізується через цілісність процесу навчання, узгодження між собою змісту фахових дисциплін, які впливають на формування виконавської майстерності вокаліста. Окрім навчання вокалу в процесі індивідуальних занять особливого значення набувають відповідно побудовані групові: з історії музики та мистецтвознавства, музично-теоретичних дисциплін (сольфеджіо, гармонія), основ хореографії та акторської майстерності, методики викладання вокалу та ін. Взаємозв'язки між аудиторною та самостійною роботою студента дозволяють розвивати його творчу ініціативу, самостійність, відповідальність, активізують мотивацію. Інтегративний підхід дає змогу студентові сформувати цілісну картину світу, виявити й подолати суперечності між теорією та практикою, структурувати власну фахову підготовку на основі розуміння себе як суб'єкта цілісного освітнього простору.

Висновки. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі навчання естрадного співу є актуальною проблемою сьогодення. Досліджуваний феномен являє собою інтегральну професійно-особистісну якість, що характеризується високим рівнем виконавської діяльності, зумовлює готовність до глибокого й особистісного осягнення та інтерпретації музичного твору й закладеного в нього художньо-образного змісту, а також його особистісно-творче, неповторне, артистичне, технічно досконале виконання за умовою використання специфічних засобів виразності, характерних для естрадного виконавства. Формування виконавської майстерності вимагає створення особливих педагогічних умов, які доцільно розробляти на основі концептуальних положень акмеологічного, художньо-комунікативного та інтегративного підходів.

ЛІТЕРАТУРА

- Бобул, І. (2017). Семантичні властивості вокально-естрадного виконавства у контексті теорії інтерпретації. *Музичне мистецтво і культура: Науковий вісник Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової*, 24, 190–201.
- Зайцева, А. В. (2016). Формування художньо-комунікативної культури майбутнього вчителя музики в контексті екзистенційно-рефлексивного підходу. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 1, 126–133.
- Китайгородська, Г. (2015). Сучасні методи розвитку вокальної майстерності майбутніх учителів музики. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 12 (2), 27–32.
- Левківська, К. В. (2010). Теоретичні основи інтеграційних процесів в освіті. *Вісник Житомирського університету*, 54, 177–181.
- Лін, Сяо (2014). Особливості вокальної підготовки вчителів вокального мистецтва. *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи»*, ч. 2, 20–22.
- Отич, О. М. (2010). Методологічні принципи наукового дослідження. *Вісник Чернігівського держ. пед. унів-ту*, 76.
- Прохорова, Л. (2006). *Українська естрадна вокальна*. Вінниця: Нова книга.
- Тао, Жуй (2018). Теоретико-методологічні основи формування педагогічної майстерності студентів-вокалістів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10, 190–199.
- Федоришин, В. (2012). Акмеологічний аспект підготовки викладачів мистецьких дисциплін у контексті європейського освітнього простору. *Молодь і ринок*, 10, 50–53.
- Швець, І. Б. (2014). Формування основ естрадного виконавства в контексті підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва. *Сучасні*

інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, 38, 487–491.

РЕЗЮМЕ

Мамыкина Е. А. Научные подходы к формированию исполнительского мастерства будущих учителей музыкального искусства в процессе обучения эстраднему пению.

В данной статье отображены сущность и компонентная структура исполнительского мастерства будущих учителей музыкального искусства в контексте обучения эстраднему пению. Автором освещена актуальность и специфика вокально-эстрадной подготовки студентов с учетом педагогического аспекта обучения. Основной целью статьи является научное обоснование методологических подходов к формированию исполнительского мастерства будущих учителей музыкального искусства с учетом специфики обучения эстраднему пению. В работе использованы теоретические методы исследования: анализ, синтез, экстраполяция, обобщение, систематизация.

Автор определяет исполнительское мастерство будущего учителя музыкального искусства в процессе обучения эстраднему пению как интегральное профессионально-личностное качество, характеризующееся высоким уровнем исполнительской деятельности, которое предопределяет готовность к глубокому и личностному постижению и интерпретации музыкального произведения и заложенного в него художественно-образного содержания, а также его личностно-творческую способность к неповторимому, артистическому, технически совершенному исполнению музыкального произведения при условии использования специфических средств выразительности, характерных для эстрадного исполнительства.

В качестве целесообразных научных подходов к вокальной подготовке будущих учителей музыкального искусства в статье рассматриваются следующие подходы. Акмеологический подход к обучению эстрадного пения активизирует самооценку студента, актуализирует его потребность в творческой самореализации в области выбранной специальности, помогает строить стратегию саморазвития с учетом всех личностных и профессиональных качеств. На практике реализуется через создание проблемных педагогических ситуаций и конструирование индивидуальных, вариативных личностно-профессиональных траекторий. Художественно-коммуникативный подход предусматривает сознательный поиск собственных художественных смыслов и ценностей на основе переживания смысла, заложенного в эстрадную песню. Данный подход реализуется через согласование педагогического воздействия с эмоционально-символическим наполнением музыкального произведения и

эмоциональным восприятием студента. Интегративный подход инициирует сближение теоретического обучения и практики вокальной подготовки, а также сочетание профессионального развития студента с личностным.

Дальнейшее исследование будет посвящено изучению методических аспектов формированию исполнительского мастерства. Этот процесс требует создания и проверки на практике особых педагогических условий, которые целесообразно разрабатывать на основе концептуальных положений акмеологического, художественно-коммуникативного и интегративного подходов.

Ключевые слова: *мышление, вокальная подготовка, вокальное мышление, принцип, профессиональная подготовка учителя музыкального искусства.*

SUMMARY

Mamykina O. A. Scientific approaches to the formation of the future musical art teachers' performing skills in the process of teaching pop singing.

The article reflects the essence and component structure of the future music teachers' performing skills in the context of teaching pop singing. The author highlights the relevance and specificity of the vocal training of students, taking into account the pedagogical aspect of teaching. The main purpose of the article is scientific substantiation of methodological approaches to the formation of future musical art teachers' performing skills, taking into account the specifics of teaching pop singing. In the research such theoretical research methods as analysis, synthesis, extrapolation, generalization, and systematization were used.

The author defines performing skills of the future musical art teacher in the process of teaching pop singing as an integral professional-personal quality, characterized by a high level of performing activity, which determines the readiness to deeply and personally comprehend and interpret musical work and artistic-figurative content embedded in it, as well as its personal-creative ability for a unique, artistic, technically perfect performance of musical work provided the use of specific means of expression characteristic of pop performance.

The article considers the following approaches as appropriate scientific approaches to vocal training of future music teachers. The acmeological approach to teaching pop singing activates the student's self-esteem, actualizes his/her need for creative self-realization in the field of the chosen specialty, helps to build a self-development strategy taking into account all personal and professional qualities. In practice, it is realized through the creation of problematic pedagogical situations and construction of individual, variable personal-professional trajectories. The artistic-communicative approach provides for a conscious search for our own artistic meanings and values based on the experience of the meaning embedded in the pop song. This approach is

implemented through coordination of the pedagogical impact with the emotional and symbolic content of the musical work and the emotional perception of the student. The integrative approach initiates convergence of theoretical training and the practice of vocal training, as well as a combination of professional development of the student with personal.

Further research will be devoted to the study of methodological aspects of the formation of performing skills. This process requires creation and practical testing of special pedagogical conditions, which are advisable to develop on the basis of the conceptual provisions of the acmeological, artistic-communicative and integrative approaches.

Key words: *thinking, vocal training, vocal thinking, principle, professional training of a musical art teacher.*